

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในพื้นที่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยเฉพาะบริเวณที่สูง (High Land) เป็นพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 700 เมตร มีความลาดชันโดยเฉลี่ยของพื้นที่มากกว่า ร้อยละ 35 เป็นพื้นที่ลูกคลื่นสลับซับซ้อน (Slope Complex) โดยเฉพาะบางส่วนของจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน พิชญ์โลก สุโขทัย และตาก มีชุมชนชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วพื้นที่ (พงษ์ศักดิ์, 2531 : 4)

ถึงแม้การดำรงชีวิตของชาวเขาซึ่งเป็นไปตามธรรมชาตินั้นไม่เป็นผลดีต่อทั้งชาวเขาเอง และต่อภูมิภาคอันเป็นที่อาศัย ชาวเขายังมีชีวิตแบบดั้งเดิมซึ่งสุขภาพอนามัยและการศึกษาถูกละเลยมีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภคภายในชุมชนของตน การขาดความรู้ในการบำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำทำให้ชาวเขาใช้วิธีการถากถางและเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยเคลื่อนย้ายไปตามที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางภาคเหนือของประเทศไทยที่ยังมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นต้นกำเนิดของสายน้ำซึ่งไหลมาหล่อเลี้ยงพื้นที่เพาะปลูกที่ราบลุ่มภาคกลาง อันเป็นพื้นที่กว้างใหญ่และเป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ ชาวเขาได้ทำลายป่าไม้เหล่านี้ไปอย่างน่าเสียดายด้วยความไม่รู้ บางแห่งมีผู้พบว่าชาวเขาได้เผาและทำลายโค่นป่าไม้เก่าแก่ที่เต็มไปด้วยไม้ที่มีค่าเพียงเพื่อต้องการพื้นที่ไปใช้ในการทำไร่ข้าวโพดหรือปลูกพริกเท่านั้น ประมาณว่าปัจจุบันมีป่าไม้ถูกทำลายจากการเผาปลูกทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาปีละ 100,000 ไร่ พื้นที่ว่างเปล่าบนเทือกเขาซึ่งไม่มีต้นไม้ปกคลุมจะสูญเสียหน้าดินอย่างรวดเร็ว ขาดธาตุอาหารของพืชในที่สุดก็จะแห้งแล้งไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้อีก นอกจากนี้ที่ยุงยากและเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นอีกคือ ชาวเขาส่วนหนึ่งทำมาหากินโดยการปลูกฝิ่นมานาน ตั้งแต่สมัยโบราณที่การปลูกฝิ่นและค้าฝิ่นยังเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย จนเมื่อมีการออกกฎหมายห้ามการปลูกฝิ่นและการค้าฝิ่นชาวเขาก็ยังไม่เลิกเนื่องจากได้ราคาแพงและมีผู้มารับซื้อถึงที่ ฝิ่นกลายเป็นแหล่งรายได้เพียงทางเดียวที่เป็นกอบเป็นกำ เจ้าหน้าที่รัฐก็สุดความสามารถที่จะตรวจสอบได้ทั้งหมด เพราะขบวนการต่าง ๆ ของฝิ่นเกิดขึ้นในป่าลึกบนยอดคดคอยที่สูงสลับซับซ้อนยากที่จะเข้าถึง และเป็นการยากที่จะให้ชาวเขาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอันเก่าแก่ของตน สาเหตุหนึ่งคือชาวเขามีได้รับรู้ความเป็นชาติ มิได้รับรู้กฎหมายและความเป็นอยู่ของอำนาจการปกครอง ชาวเขาถือว่าตนเป็นชนเผ่าอิสระจาก

คำกล่าวที่ว่า ภูเขาเป็นของหมู่เฮา นั้นเป็นจริงในสำนึกของชาวเขา (คณะกรรมการจัดงานตอย คำโครงการหลวง, 2536 : 48)

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯให้จัดตั้งโครงการส่วนพระองค์ ในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรบนที่สูงตั้งแต่ พ.ศ. 2512 เพื่อให้มีการกินดีอยู่ดี แต่ในด้านการรักษาป่าไม้ ต้นน้ำลำธารยังคงมีปัญหา จึงต้องมีการรณรงค์ให้เกษตรกรบนที่สูงมีการอนุรักษ์ป่าไม้ รักษาดิน ให้เป็นประโยชน์จึงจะสมบูรณ์ตามพระราชปณิธาน ด้วยเหตุนี้โครงการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองจึงเริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2541 ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรมีส่วนร่วมมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกในด้านการปกป้อง อนุรักษ์ พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ทางราชการได้สร้างขึ้น การพัฒนาอาชีพ รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้พ้นจากยาเสพติด มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง (คณะทำงานโครงการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง, 2541 : 3)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาแก้ไข เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรบนที่สูงให้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติของเกษตรกรบนที่สูงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาและปรับปรุงแผนงานที่จะนำไปพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรบนที่สูง
2. เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรบนที่สูง จำแนกตามประเด็น ได้แก่ ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ ในด้านการพัฒนาอาชีพ ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และในด้านการอนุรักษ์สิ่งสาธารณประโยชน์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษา และความสามารถในการพูดภาษาไทย กับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมการพัฒนาความเป็นอยู่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลสำหรับนักพัฒนาและผู้ที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรบรณที่สูง โดยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทางราชการและเอกชนหรือผู้ที่สนใจนำไปปรับใช้ในงานพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรบรณที่สูงต่อไป

สมมุติฐาน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมการพัฒนาความเป็นอยู่ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป่าไม้ การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมประโยชน์

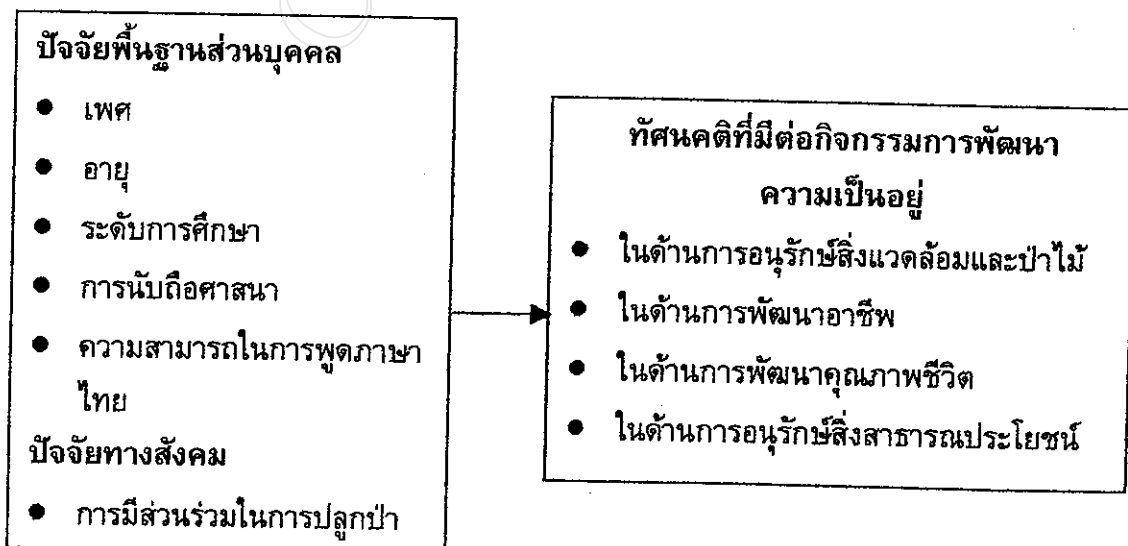
ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ โดยศึกษาเกษตรกรเฉพาะในพื้นที่ 6 หมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ บ้านขุนแปะ บ้านขุนวาง บ้านนอแล(อ่างขา) บ้านหนองเขียว บ้านแม่สะป๊อก และจังหวัดเชียงราย คือ บ้านห้วยโป่ง

กรอบแนวคิด

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

นิยามศัพท์

ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นและความรู้สึกของเกษตรกรบนที่สูง ที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป่าไม้ การพัฒนาอาชีพ การรักษาสังสาธาณประโยชน์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งอาจจะพึงพอใจหรือไม่พอใจก็ได้

เกษตรกรบนที่สูง หมายถึง เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก ซึ่งอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย โดยแยกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรรุ่นใหม่ และผู้นำครอบครัว

เกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง เกษตรกรที่อายุ 15-25 ปี ทั้งชายและหญิง ซึ่งประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก (ถ้ามีครอบครัวแล้วจัดกลุ่มไปอยู่ในผู้นำครอบครัว)

ผู้นำครอบครัว หมายถึง เกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 26 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง ที่สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพและมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ

อายุ หมายถึง จำนวนเต็มของอายุจริงของเกษตรกรบนที่สูง นับเป็นจำนวนปี

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือเทียบเท่าของเกษตรกรบนที่สูงที่ได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการ

ความสามารถในการพูดภาษาไทย หมายถึง ระดับการใช้ภาษาไทยของเกษตรกรบนที่สูง ได้แก่ ดี ปานกลาง พอได้ และไม่ได้

ศาสนา หมายถึง ลัทธิ ความเชื่อถือ และพิธีกรรมที่กระทำตามความเชื่อของเกษตรกรบนที่สูง ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และการนับถือพุทธร่วมกับนับถือผี

การพัฒนาความเป็นอยู่ หมายถึง กระบวนการที่มีขึ้นเพื่อปรับปรุงการดำเนินชีวิตของเกษตรกรบนที่สูงให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป่าไม้ การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์สังสาธาณประโยชน์

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ หมายถึง การรักษาและฟื้นฟูป่าไม้ ดันน้ำลำธาร โดยคนในชุมชน เพื่อให้เกษตรกรบนที่สูงได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น

การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพอิสระหรือการประกอบอาชีพของบุคคล รวมถึงการรวมกลุ่มของเกษตรกรบนที่สูง เพื่อประกอบอาชีพและรู้จักช่วยเหลือตนเอง

คุณภาพชีวิต หมายถึง การทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้แก่ สุขภาพอนามัยที่ดี สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดและโรคเอดส์

สังสาธาณประโยชน์ หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่ทางราชการหรือสิ่งของคนในชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้น เช่น โรงเรียน วัด ระบบน้ำประปาภูเขา ถนน อ่างเก็บน้ำ